

nevím. Heslo „Kniha zdarma“ u nás jest mi více než podezřelé. Každý přece ví, že knihu opravdu zdarma výrobce dáti *nemůže*, neboť kniha, je-li dobrá, stojí ho dnes jako každý jiný tovar mnoho peněz: musí dáti slušný honorář autorovi, respektive překladateli (chce-li mít od něho dobrou práci), musí koupiti dobrý papír, dáti knihu slušně vytisknouti, brožovati atd. — to všecko stojí peníze, dnes mnoho peněz. Je tedy heslo „Kniha zdarma“ buď frází, nebo podvodem, tj. nakladatel dává buď knihu špatnou, méněcennou, nebo odběratel musí si ji zaplatiti nějakou jinou formou než složením kupní ceny. Nabízeti „knihy zdarma“ a chtíti získati „knihy zdarma“ pokládám za hospodářskou nevychovanost a nezvdělanost. Každý člověk poučený o povaze dnešního hospodářského řádu a o povaze dnešního výrobního podnikání ví, že *dobrou věc musí dobře zaplatiti*. Vzpomínám známého slova vynikajícího hospodáře národního: „Nejsem dosti bohat, abych mohl kupovati laciné věci.“ Ten bystrý muž věděl, že laciná věc musí býti dnes špatná.

Je to zvláštní zjev zaostalosti u nás. Člověk, který ví, že chce-li mít *dobrý kabát*, musí si na něj koupit *dobrou látku* a že taková dobrá látka *nemůže býti dnes laciná*, chce mít dobrou knihu zcela nebo napůl zdarma! Neví, že chce nesmyslné a že se sám klame! Lidé dovedou u nás dávat peníze na věci dobré a užitečné, dovedou je také vyhazovati na věci špatné, zbytečné nebo dokonce škodlivé a zhoubné — jen poesii, literaturu, umění, tyto nejvzácnější dary životní, chtěli by mít zadarmo.

Proto pokládám akci „Kniha zdarma“ u nás dnes za skutečné nebezpečí pro českou knihu. Spisovatel, který píše dnes básnicky hodnotné české knihy, nakladatel, který takové knihy řemeslně dobře a poctivě tiskne a vydává, mají právo, aby byli ze své činnosti živi, a živi občansky slušně, neboť činnost jejich jest nesebná, těžká, velmi odpovědná, pro národ a jeho duchovní zdraví navýsost důležitá.

Ad 3. Jak dosáhnouti, aby česká kniha byla opravdu laciná a také přitom dobře vydaná, jest opravdu tvrdý oříšek. Ale snad se dá přece rozlousknouti; a to myslím *poučováním a organizací čtenářstva*. Každý nakladatel snaž se býti v kontaktu se svým odběratelstvem, s čtenářstvem knih, které vydává. Začátek učinila u nás již Družstevní práce. Neznám podrobně jejího způsobu organizace čtenářské obce, ale její princip je tuším, aby čtenář měl vliv na výběr knih, které nakladatel vydá, aby spolurozhodoval v jejich volbě. To jest princip *v zásadě* správný — musí se jen zdokonaliti. Každý jen poněkud uvědomělý čtenář má své miláčky, spisovatele, které nejraději čítá; i touží přirozeně po tom, aby mu jeho nakladatel nebo knihkupec takové autory vydával a dodával. Ale nemá-li můj odběratel posud takového svého zamilovaného autora, *tím, že se ho zeptám po jeho mínění, přinulim ho, aby o věci trochu přemýšlel* a rozhodl se buď pro Petra, nebo pro Pavla. Tím již je vyhráno. Tím již se stává

z účastníka čtenářského stádce *čtenářem poněkud uvědomělým*. Zpočátku bude snad soud jeho nesprávný, pošetilý, mělký; ale má alespoň *jakýsi* soud, a proto je již schopný zdokonalování; mám s ním styk a mohu ho přesvědčovati, že se mýlí a proč se mýlí, že jeho první soud je povrchní, že si musí utvořiti soud jiný, lepší, promyšlenější.

Nestačí proto jen dáti čtenářstvu nebo odběratelstvu hlasovati a spravovati se pak prostě většinou. To by bylo často počínání velmi pochybné. Nemýlím-li se, rozhodla se kdysi v Družstevní práci většina proti Vančurovu Pekaři Marhoulovi, kdežto romány Rosůlkovy těší se přízni většiny členů. Takový soud nevezme osvícený nakladatel jen tak zhola za svůj, ale článkem nebo několika články *ve svém bulletinu* pokusí se jej opravit, přesvědčiti většinu, že soudí povrchně.

Ve svém bulletinu, napsal jsem. Ano, každý, i dosti malý nakladatel měl by vydávati pro svou obec takový bulletin, takového zpravodaje nebo rádce, kde by sám v *první osobě* hovořil se svou obcí, *exponoval se osobně*, vyložil, proč vydává právě tu nebo onu knihu, co jej na ni osobně chytlo a zaujalo; kde by se ptal po mínění svých odběratelů, otiskoval důležitější z nich, opravoval a zdokonaloval je atd.

Takový bulletin mohl by býti jen o několika listcích (u malých nakladatelů) a vycházeti třeba jen čtvrtletně. Ale každý nakladatel hodný toho jména měl by jej psáti a vydávati, aby se v nich vyznával ze svých plánů, vydával počet ze svého podnikání. Měla by to býti věc jeho nakladatelského svědomí, jeho veřejné odpovědnosti.

K tomu nemusí býti literárním kritikem. Stačí, je-li vzdělaným, uvědomělým nakladatelem. Neboť dnes *nemůže* nakladatel prodávat knihy jako bába na rohu ulice švestky nebo hrušky. Musí býti vzdělanou osobností, vědomou si svých snah, uvědomělým činitelem kulturním. Musí mít svůj určitý směr, své záliby, svůj vkus, své přesvědčení; a čím více vyhraněné, tím lépe. Jinak pohoří, dřívě nebo později, i obchodně.

O budoucnost Národního divadla

Nezáleží na tom, v jakém provozu je Národní divadlo. Je pouze zapotřebí za každou cenu udržet svobodu uměleckého podnikání, z něhož také vyplývá odpovědnost pro vedoucí činitele. Soudím, že jediným prostředkem k získání umělecké neodvislosti je svěření divadla odborníkovi uměleckému; otázky administrativní v každém případě musí být jemu podřazeny. Tak odpadne i každý byrokratismus a umělecký rozkvět bude zaručen.